

Een debat

Professor Nick Huls

Enige maanden geleden wierp hoogleraar rechtssociologie Nick Huls een knuppel in een hoenderhok. 'Vooral in de letselschade-advocatuur hebben bonus- en premiejagers behoefte aan resultaatafhankelijke beloning. Verblind door de hoofdprijzen in de claimcarroussel willen zij het aloude en degelijker declareren op uurbasis loslaten,' schreef hij in *de Volkskrant*, nadat hem duidelijk was geworden dat de Orde discussieert over de mogelijke afschaffing van het verbod op no cure no pay. 'De Orde staat een grondige studie, geleidelijke invoer en evaluatie voor. Met telkens het belang van de rechtzoekende als vertrekpunt,' counterde algemeen deken Jeroen Brouwer. Voldoende aanleiding voor een rechtstreeks debat.

Meneer Huls, wat was u voor de aanleiding om de column te schrijven?

'Tijdens een symposium op de Erasmus Universiteit over claimcultuur hoorde ik dat het denken binnen de Orde over no cure no pay aan het schuiven was. Dat was voor mij een verassing, want een jaar daarvoor was - in het voetspoor van de zaak-Wouters - no cure no pay nog met enige klem afgevoerd. Voor mij is no cure no pay toch een beetje de verzinnebeelding van op grote zaken loerende spektakeladvocaten. Tegelijkertijd ben ik vanuit mijn bestuurslidmaatschap van de Raad voor de Rechtsbijstand betrokken bij de stelselherziening van de gefinancierde rechtshulp, en daar zag ik dat, door mismanagement van de bureaus zelf, het hele merk 'Bureau voor

Rechtshulp' in diskrediet was gebracht. Dat heeft uiteindelijk geresulteerd in een scheiding in een publiek en een privaat deel,

'No cure no pay presenteren als een middel om "access to justice" te vergroten, dat is een meesterlijke verpakkingstvondst'

waarbij dat publieke deel wat mij betreft teleurstellend klein uitvalt. Die twee discussies heb ik in mijn column bij elkaar gebracht. Beide ontwikkelingen zie ik als een stap in de verkeerde richting.'

U spreekt over spektakeladvocaten, terwijl de Orde de eventuele afschaffing van no cure no pay beargumenteert met de grotere toegankelijkheid

die het burgers tot het recht zou bieden. Heeft dat argument u verrast?

'Het is een vondst. Laat ik beginnen met te zeggen dat het tuchtrecht nogal mild is ten aanzien van verschillende beloningsvarianten. Het huidige systeem laat nogal wat toe. Vervolgens: voor mij is no cure no pay heel duidelijk een roep uit de commerciële hoek van de advocatuur. De markt vraagt het en elders doen ze het ook, zijn dan de argumenten. Om no cure no pay vervolgens te presenteren als een middel om 'access to justice' te vergroten, dat is een meesterlijke verpakkingstvondst, een marketingtruc. Overall zie het je woord "toegang" weer

opduiken. Het is ook de nieuwe naam van de beleidsdirectie op het ministerie van Justitie.

Er is weliswaar een groep geïdentificeerd die profijt zou kunnen hebben van no cure no pay, de groep net boven de toevoegingsgrens, maar daar ben ik niet echt van onder de indruk. Ik heb al met al eigenlijk niet de indruk dat de hele discussie voortvloeit uit een diepe bezorgdheid over de toegang tot het recht van arme mensen. En daar zit voor mij ook de connectie met de stelselherziening in de rechtshulp: hoe gaat de Orde eigenlijk om met de huis-, tuin- en keukenproblemen van de gewone man?'

Meneer Brouwer, u hoort het: een marketingtruc...

'Aanleiding voor de lopende discussie over no cure no pay is niet de wens van sommige advocaten om het verbod af te schaffen, maar het oordeel van de Nationale Mededingingsautoriteit (NMa) dat de Orde een ondernemingsvereniging is, en dat het verbod op resultaatafhankelijke beloning

mededingingsbeperkend is. Die uitspraak heeft ertoe geleid dat de gedragsregel die no cure no pay verbod, is omgezet in een verordening. Bij die omzetting heeft het College van Afgevaardigden echter gezegd: laten we het komende jaar nog eens naar het verbod kijken.

Dat jaar is inderdaad genomen. Een commissie van de Orde heeft de zaak grondig bekeken en kwam tot de conclusie dat het verbod gehandhaafd moet blijven, maar dat er een uitzondering gemaakt moet worden voor de schrijvende gevallen: de 'nietenzij-variant'. Naar aanleiding van de notitie van de commissie heeft de Algemene

Vanuit onze bestuurlijke verantwoordelijkheid hebben we gemeend ons eerst te moeten beperken tot een pilot, een periode om te experimenteren. Dat is denk ik goed te verdedigen. We kunnen dan bekijken of no cure no pay inderdaad leidt tot meer toegang tot het recht. Er is, om terug te keren naar Huls, geen sprake van een verpakkingstruc.'

Er zijn, vooral in de letselschade, al bureaus actief die werken met vormen van procesfinanciering. Is de afschaffing van het verbod niet een doodeenvoudige verdedigingsactie?

'Als je het hebt over de particuliere rechtshulpverlening, dan is er nauwelijks sprake van marktwerking'

'Als dat zo zou zijn, dan zou het overgrote deel van de advocaten voor afschaffing van het verbod zijn. Zo eenvoudig ligt het niet. Dat blijkt ook in collegevergaderingen. Veel advocaten zien wel degelijk moeilijkheden

Raad nog eens bekeken of de klassieke noties van het advocatenberoep - en dan vooral de onafhankelijkheid - door de afschaffing van het verbod onverantwoord onder druk zouden komen te staan. We hebben toen de overtuiging gekregen dat dat risico bestreden kan worden door een goede reglementering van no cure no pay. Dat wil zeggen dat er sprake moet zijn van *informed consent* van de cliënt, dat de cliënt bedenktijd krijgt alvorens de honoreringsafpraak definitief wordt en dat de afspraak schriftelijk moet zijn vastgelegd. Ook moet er binnen de nieuwe honoreringsmodaliteit altijd ruimte blijven voor een redelijkheidstoets. De 'ja mits-variant' dus.

Algemeen deken Jeroen Brouwer

‘De Bureaus Rechtshulp hebben zich verloren in bureaucratische achterhoedegevechten, en nu is de hele zaak geïmplodeerd’

en risico's. Dat de afschaffing van het verbod op no cure no pay leidt tot een betere concurrentiepositie ten opzichte van niet-advocaten, dat zal zo zijn. Maar het is niet het hoofdargument.'

Meneer Hulst, overtuigd?

'Ik ben niet tegen experimenten. Ik ben ook niet tegen marktwerking. Die vereist dat beroepsgroepen moeten innoveren, en per saldo doet de Nederlandse advocatuur dat goed. Waar ik wél voor waarschuw is

het te veel aanschurken tegen puur commerciële activiteiten. Die leveren een gevaar op voor de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de advocatuur, kijk ook naar de Enron-affaire. Waar alleen commerciële normen gelden, worden grenzen van het publieke karakter van vertrouwensberoepen snel overschreden. Die grenzen moeten daarom goed bewaakt. Ik begrijp best dat de dynamiek van de markt veel goeds brengt, maar...' 'Ik kan het niet volgen,' intervieneert Brouwer. 'Als je het hebt over de particuliere rechtshulpverlening, dan is er nau-

welijks sprake van marktwerking. Particulieren kunnen de tarieven van de grote kantoren niet meer betalen, en zo langzamerhand verdwijnen de middelgrote kantoren ook uit het zicht. Het gaat er vóór alles om dat particulieren überhaupt nog een advocaat kunnen vinden.’

‘We moeten niet doen alsof we het bij de invoering van het loket hebben over een complete afbraak van een basisvoorziening’

‘Maar dat is wat de NMA en rechtseconomen jullie verwijten,’ riposteert op zijn beurt Huls. ‘Te weinig concurrentie, *closed shop*, monopolisme. Als jullie er niet in slagen de toegang tot het recht ook voor particulieren aan de onderkant van de markt te verbeteren, dan lok je uit dat anderen zich er mee gaan bemoeien. Tijdens het symposium ter gelegenheid van vijftig jaar Hof van Discipline zei directeur-generaal Holthuis onomwonden: advocaten moeten orde op zaken stellen en houden, anders komen wij.’

Brouwer: ‘Ik denk dat dat precies is wat de Orde aan de beroepsgenoten moet uitleggen. Juist de privileges en het behoud daarvan, maken dat advocaten winst niet altijd kunnen optimaliseren. Dat overigens onverlet de onvervreembare en grondwettelijke eigen verantwoordelijkheid van de overheid in dezen.

Voor wat betreft het domeinmonopolie ligt wat mij betreft de uiteindelijke rechtvaardiging overigens nog altijd in de beheersing van het procesrecht door advocaten. Dat monopolie is duidelijk in het belang van de rechtspleging.’

Over naar stelselherziening, het juridisch loket.

Meneer Huls, wat vindt u van de plannen?

‘Ik ben voorstander van een gemengd model. Dat wil zeggen dat er in de gefinancierde rechtsbijstand plaats moet zijn voor zowel publieke als private aanbieders. Het juridisch loket met een spreekuur van maximaal een uur voldoet niet aan dat beeld, dat is echt te mager. De balie blijft in wezen over als enige aanbieder van rechtshulp, en dat betreurt ik ten zeerste.

Overigens hebben de bureaus dit allemaal aan zichzelf te wijten. De bureauwereld had vroeger een goed ontwikkeld politiek vernuft, maar dat is helemaal verdwenen. Mijn analyse is dat er een groep managers rondliep die geen plezier meer had in hun werk. Ze deden geen rechtshulp meer, en waren beroepsbestuurders geworden die eindeloos onderling zaten te soebatten. Men heeft zich verloren in bureaucratische achterhoedege-

vechten, en nu is de hele zaak geïmploedeerd, ook op bestuurlijk niveau.

De koepelorganisatie, de VRN, hebben we op 27 juni begraven tijdens een symposium in het Vredespaleis. De maatschappelijke schade die dit soort interne ruzies aanrichten is onvoorstelbaar.

De meningsverschillen concentreerden zich op de te kiezen richting. Een deel van de bureaus oriënteerde zich naar boven, de betalende cliënten in de middenklasse. Anderen concentreerden zich op de groep waarvoor ze ooit in het leven zijn geroepen: de onderkant van de markt. Het is duidelijk dat men daar had moeten blijven.’

De Orde steunt het loket, en heeft toegezegd de vrijkomende vraag naar rechtshulp op te zullen vangen. Wat als dat niet lukt?

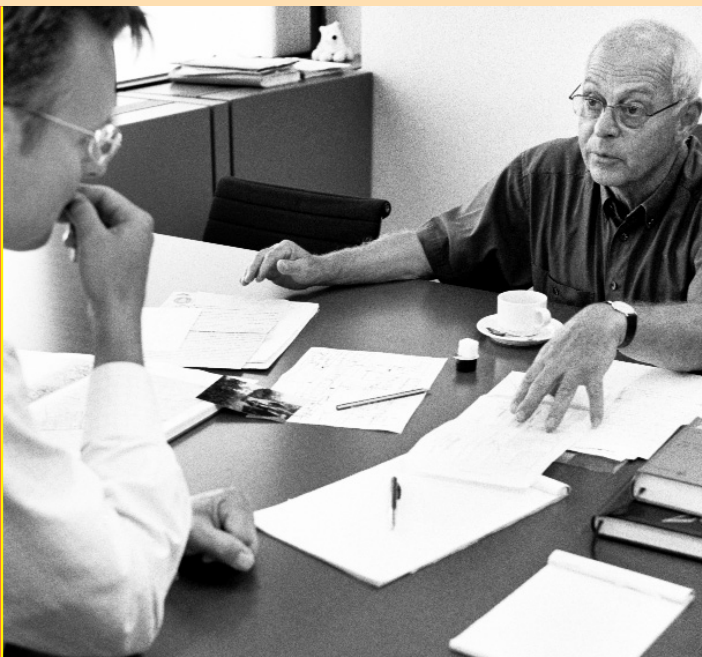
Brouwer: ‘We moeten de boel niet dramatiseren. Het gaat volgens onze inschatting om circa 20.000 zaken per jaar, en dat moet door de balie op te vangen zijn. We moeten dus ook zeker niet doen alsof we het bij de invoering van het loket hebben over een complete afbraak van een basisvoorzie-

‘Wat kan of moet de staat garanderen in termen van toegang tot het recht?’

ning. Er komt een virtueel én een fysiek loket voor de eerstelijns hulp, met spreek-tijd van een uur. Daarna wordt er, indien nodig, doorverwezen naar een advocaat.

Ik denk wel dat het goed zou zijn als de overheid bulkcontracten gaat sluiten met kantoren die deelnemen aan de gefinancierde rechtshulp. Dat doen ze in Engeland ook, en dat werkt daar over het algemeen goed.

Ik ben het overigens volstrekt niet eens met de opmerking van Huls dat niet langer sprake zou zijn van een gemengd model in de rechtsbijstand. Laten we wel wezen, toevoegingsadvocaten zijn aan alle kanten ingesnoerd: we hebben de eigen regels van de Orde, de audits die men moet ondergaan om de verhoging van de toevoegingsvergoeding te krijgen en de inschrijvingsvoorwaarden voor de Raden voor Rechts-

bijstand. Met andere woorden: privaat is helemaal niet zo privaat. De overheid heeft er, zij het indirect, erg veel greep op. Zoveel

is dan dat de rotzooi steeds vaker op het bord van de rechterlijke macht belandt. Je ziet het bij de Wet schuldsanering natuur-

‘Er is alle reden om vernieuwd aandacht te besteden aan de onderkant, de groepen die vergeten of gemangeld dreigen te raken’

greep zelfs, dat wij grote moeite hebben om beroepsgenoten blijvend aan dat systeem te binden.’

Een onderwerp dat eveneens samenhangt met toegang tot het recht, is de problematiek van de small claims. De Consumentenbond constateerde onlangs dat hier sprake is van een ‘nieuwe leemte’.

Huls: ‘Laat ik beginnen met te zeggen dat ik het rapport van de Consumentenbond niet erg sterk onderbouwd vind. Men is op een heel gebrekkige manier aan de gegevens gekomen. Maar het is wel goed dat er meer aandacht komt voor dit onderwerp. Is het inderdaad zo dat mensen met kleine claims het er steeds vaker bij laten zitten, en zo ja, hoe komt dat?’

Ik wil op dit punt graag verwijzen naar de Verenigde Staten, waar lagere rechtbanken op dit moment worden overspoeld met zaken van mensen die zonder advocaat claims indienen. Die rechtbanken moeten nu allerlei hulptroepen inschakelen om die zaken af te doen. Hetzelfde dreigt ook in Nederland. Mensen kunnen voor steeds hogere bedragen zelf procederen. Probleem

lijke personen, daar begint de rechterlijke macht al te piepen. “Dit is niet juridisch,” zeggen ze dan. En dat klopt deels wel, het is ook een soort maatschappelijk werk. Het zijn vragen waar we goed over na moeten denken: wat kan of moet de staat garanderen in termen van toegang tot het recht? Laten we hopen dat het juridisch loket hier mettertijd een goede functie kan vervullen.’ Brouwer: ‘De vraag wat de staat op dit punt moet garanderen, vroeger gebruikten we de trits wonen, werk en verblijf, is een enorme puzzel. Zelf denk ik dat we die kleine claims misschien wel weg moeten halen bij het formalistische systeem van geschillenbeslechting. Ook moeten we bij smalle claims nog beter kijken naar vormen van collectieve actie, zoals nu bij de Legio-claim gebeurt. Dat soort gevoegde zaken zijn ook voor advocaten interessant.’

Niet alle zaken lenen zich daarvoor...

Brouwer: ‘Dat klopt, maar daar heb je vaak weer geschillencommissies. Je moet je realiseren dat een gerechtelijke procedure over een fout gelegde parketvloer vaak meer kost dan die vloer zelf. Formeel moet je de

gang naar de rechter natuurlijk openhouden, maar dat sluit gerichte aandacht voor de voorprocessuele fase niet uit.’

Huls: ‘Meer in zijn algemeenheid ben ik van mening dat het recht de afgelopen jaren te veel naar zich toe heeft getrokken. Het juridisch domein is te sterk uitgebreid. Tegelijk zie je de vraag opkomen: hoe komen we hier weer vanaf? Zie bijvoorbeeld de rechterlijke macht ten aanzien van de al genoemde Wet schuldsanering natuurlijke personen. Mijn zorg is dat arme mensen hier de dupe van worden. Door marktwerking, toenemende commercialisering en een terugtrekkende overheid verwacht ik dat juist die groep het de komende jaren erg moeilijk gaat krijgen.’

Brouwer: ‘Het woord leemte roept bij mij te veel reminiscenties op met de jaren zeventig, terwijl er toen sprake was van een heel andere leemte. We staan er qua rechtsbijstand nu echt beduidend beter voor dan toen. Maar er is inderdaad alle reden om vernieuwd aandacht te besteden aan de onderkant, de groepen die vergeten of gemangeld dreigen te raken.’ ■

(LW)

Kleurenfotografie: E. de Vries

Nick Huls werkte in de jaren zeventig op een bureau voor rechtshulp. Nu is hij als hoogleraar rechtssociologie werkzaam bij de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Leiden. Tevens is hij bestuurslid van de Raad voor de Rechtsbijstand. Hij schreef onder andere het boek ‘Tuchtrecht op de terugtocht?’ (samen met M. Kleiboer).

